

Türkiye Dış Politikası için bir Test: Suriye Krizi

Doğan Ertuğrul

TESEV
DIŞ POLİTİKA
PROGRAMI

Suriye’de Mart 2011’den bu yana süren ve 10 bine yakın sivilin ölümüne yol açan çatışmalarla ortaya çıkan Suriye krizi bölgesel ittifakların Ortadoğu’nun bu havzasında nedensiz kırılma olduğunu bir kez daha göstermiştir. Kriz sürecinde Türkiye’nin izlediği aktif politikaların karşılaştığı direnç de, AK Parti iktidarında kapasitesini bir hayli genişleten Türkiye dış politikasının sınırlarını görme imkanı sağlamıştır. Bu yazıda Suriye krizinin Türkiye-İran ilişkileri bağlamında Türkiye dış politikasına ve kırılma bölgesel dengelere etkisi ele alınacaktır.

Öncelikle altını çizmek gerekir ki Türkiye; Mısır, Tunus ve Libya örneklerinden farklı olarak Suriye krizinde sadece devrim arayışlarında “ilham kaynağı” olmakla kalmamış ve süreçte aktif rol almak istemiş, ortaya çıkan riskler yüzünden politikalarını revize etmiştir. Mart 2011-Mayıs 2012 arasında Türkiye’nin Suriye politikasını genel hatlarıyla a) anayasal reformlar için Esad yönetimine baskı b) muhalif grupları tek çatı altında toplama ve uluslararası yaptırım arayışları c) BM temelindeki çözüm arayışlarına (Annan Planı) dönüş, olarak 3 döneme ayırmak mümkündür. Bu süreçte Türkiye insani düzlemde “yanı başımızdaki insanlık dramına sessiz kalamayız” söylemini sürdürse bile, izlenen politikalar, Başbakan Erdoğan’ın sözlerinde ifadesini bulduğu gibi “Suriye bizim için bir dış mesele değil, iç meseledir” den “Annan Planı Suriye için fırsattır” a dönüşmüştür.

Bu dönüşümün öncelikli nedeni Arap Baharı ile Ortadoğu’da büyük bir ivme yakalayan Türkiye’nin Suriye krizinde bölgesel gücünün sınırlarını ve Ortadoğu’daki devrim taleplerini yönlendirme kapasitesini test etmesi ve sonuçta bölgesel aktörlerle ilişkilerini gözden geçirme ihtiyacı duymuş olmasıdır. Türkiye’nin “Ortadoğu’da oyun kurucu ülke” söylemiyle yürüttüğü ve kimi çevrelerde Yeni Osmanlıcı diye nitelenen politikası, Suriye’de güçlü bir dirençle karşılaşmış, devrim arayışlarına verilen güçlü siyasi ve -kimi çevrelere göre muhalifleri eğitmek ve hafif silahlar sağlamak gibi- askeri desteğe rağmen geçen 15 ayın sonunda hedefine ulaşamamıştır.

Bu “başarısızlık” Osmanlı’nın gücünün doğal sınırlarına ulaştığı için Duraklama Devri’ne girmesiyle kıyaslanabilir görünmektedir. Gerçekten de Türkiye’nin Sıfır Sorun söylemiyle başlattığı Ortadoğu’da AB benzeri birlikler oluşturma hedefi ve “bölge ülkelerine model olma iddiası” Suriye krizi yüzünden yara almış, bu ülkelerin bazılarıyla deyim yerindeyse çatışmanın eşiğine gelinmiştir. Bölge ülkeleri krizin başından itibaren Suriye konusunda uzlaşmaz iki cepheye ayrılmıştır. Bilindiği üzere, Suriye krizinde, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve Ürdün’ün yer aldığı Sünni-Selefi ve “Batı yanlısı” eksen BAAS rejiminin değişmesi; İran, Rusya, Irak ve Lübnan’ın yer aldığı Şii ve “Batı karşıtı” eksen ise devamı yönünde aktif çaba göstermiştir. İlginçtir Şam’da rejim değişikliğinden belki en çok etkilenecek ülke

Doğan Ertuğrul, Gazeteci. 1994-2000 yılları arasında Bulgaristan, Bosna, Yunanistan ve Kıbrıs’ta muhabirlik yapmıştır. Aktüel ve Tempo dergilerinde Kürt sorunu ve Ortadoğu merkezli haberler üzerinde çalışmış, İran ve Kuzey Irak’ta bulunmuştur. Çeşitli gazetelerde İran’da siyasal sistemin işleyişi ve bölgesel ilişkilere etkisi üzerine yazıları yayımlanmıştır. Ayrıca ‘Doğunun Kadın Mirası’ ve ‘Doğulu Yazarların İstanbul’u’ kitaplarının editörlüğünü yapmıştır. Halen Star Gazetesi yazı işleri müdürüdür.

Suriye krizi Rusya'ya Soğuk Savaş döneminde bölgedeki en önemli müttefiki olan Şam yönetimiyle gecikmiş bir balayı fırsatı vermiştir.

---

olmasına rağmen İsrail, çatışmaların ilk gününden itibaren mesafeli bir politika izlemiş ve büyük olasılıkla vereceği destek, hem rejimi hem de muhalifleri zor durumda bırakacağı ve Arap dünyasında meşruiyetlerini sorgulanır hale getireceği için geri planda durmayı tercih etmiştir. Bu tabloya eklenecek en önemli bölgesel/küresel aktör ise şüphesiz Rusya'dır. Başkanlık seçimleri nedeniyle ABD'nin doğrudan müdahil görünmediği ve Suriye'nin Dostları Toplantıları'nda temenniler belirtmekle yetindiği bu dönemde Moskova, yıllar sonra Ortadoğu'ya yeniden dönerek inisiyatif almış, hatta krizin ilk gününden itibaren Esad yönetimi etrafında koruyucu kalkan işlevi görmüştür. Moskova, önce BM Güvenlik Konseyi'ndeki yaptırım kararlarını veto ederek uluslararası toplumun seçeneklerini daraltmış ardından da sürecin kendi kontrolünden çıkmasını engellemek için BM'den ateşkesi sağlamayı hedefleyen ve aynı zamanda devrim arayışlarının çözümünü zamana yayan bir formül çıkmasını sağlamıştır. Soğuk savaş döneminin kadim müttefikinin bu jestine Şam yönetimi de tam bir gösteri ile karşılık vermiş, Rus ve Çinli liderler ülkede kahraman ilan edilmiştir. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov'un, BM Güvenlik Konseyi'ndeki yaptırım kararını veto etmelerinin hemen ertesinde, 4 Şubat 2012'de Şam'da binlerce rejim yanlısı tarafından "Şukran Russia" (Teşekkürler Rusya) sloganları ile karşılanması, Arap sokağı tarihinin unutulmazları arasına girmiş olmalıdır. Sonuç olarak Suriye krizi Rusya'ya Soğuk Savaş döneminde bölgedeki en önemli müttefiki olan Şam yönetimiyle gecikmiş bir balayı fırsatı vermiştir.

TÜRKİYE'NİN SURIYE POLİTİKASI

Türkiye ise küresel beklentiler ve bölgesel hedefleri arasında denge arayışının belirlediği Suriye politikasını "Esad rejiminin gitmesi" üzerine kurmuş, Arap sokağındaki gücünün de verdiği güvenle kısa sürede sonuç almayı ummuştur. Ancak Ankara yakın zamana kadar çok iyi ilişkiler içinde olduğu ve anayasal reformlar yoluyla dönüşmesi için çaba sarf ettiği Suriye rejiminin muhalif eylemler ve hatta silahlı bir direnişe karşı tecrübesini hesaba katmamıştır. Öyle ki gösterilerin 4. ayında Başbakan Erdoğan "Esad'ın birkaç ay içinde devrileceği" öngörüsünde bulunurken, gösterilerin 1. yılına gelindiğinde bu öngörüsünü revize ederek 1,5 ila 2 yıla çıkarmıştır. Hatta Ankara'dan Şam'a yapılan "Silahları durdur, halkın taleplerini yerine getir, istifa et" çağrısı yeniden "erken seçime git" tavsiyesine dönüşmüştür.

Ankara'nın Suriye ile ilgili öngörülerinin gerçekleşmeme nedenleri 1) rejimin direncini 2) muhaliflerin yapısını 3) bölgesel aktörlerin etkinliğini doğru okuyamaması olarak sıralanabilir. Gerçekten de krizin ilk günlerinde hem iktidar hem de iktidara yakın strateji uzmanları Suriye'deki gelişmeleri İslamcı algıyla çok uyumlu biçimde "nüfusun yüzde 10'unu teşkil eden Nusayri-Alevi azınlığa karşı halkın yüzde 70'ini oluşturan Sünni çoğunluğun isyanı" olarak değerlendirmiştir.

Askeri ve sivil bürokraside mutlak Nusayri-Alevi azınlığa dayanan BAAS rejiminin kentli Sünni çoğunluk ile nüfusun yüzde 15'ini oluşturduğu tahmin edilen Hıristiyanlardan gördüğü destek de, bu grupların Sünni İslamcı (ya da Selefî ağırlıklı) bir yönetime ilişkin kaygıları da yeterince dikkate alınmamıştır. Muhalif grupların, Ankara'nın telkinleriyle ülkedeki Hıristiyanları devrim sürecine katma çabaları yetersiz kalmıştır. Yine benzer reflekslerle muhaliflerin genel yapısı ülkedeki

---

en etkili dini, siyasi, sosyal örgütlenme olan Müslüman Kardeşler'den ibaret görülmüş, sözgelimi Mısır seçimlerinde yüzde 17 oy oranıyla büyük bir çıkış ve Arap dünyasının özellikle Şii kanadında tedirgin edici bir sürpriz yapan Selefi unsurlar hesaba katılmamıştır.

Hatta Başbakan Erdoğan'ın, "Askeri operasyonları durdur" çağrısı yaptığı Esad'ın "Selefilere kontrol altına almadan olmaz" cevabına "Suriye'de Selefi olmadığını biliyoruz" karşılığını verdiği basına yansımıştır. Oysa Suriye üzerindeki sözgelimi Tahran-Riyad rekabeti açık şekilde Selefi unsurlar tarafından yürütülmüş, 1982'de BAAS rejiminin Sünni silahlı muhaliflere karşı başlattığı operasyonda büyük bir katliam yaşayan Hama başta olmak üzere birçok kentte silahlı direniş Suudi Arabistan destekli Selefi gruplar tarafından başlatılmıştır. Muhalifler üzerinde etkili Suudi din adamlarından Şeyh Adnan Arur, televizyon ekranlarından direnişçileri Hz. Ali ile hilafet anlaşmazlığı yaşayan Muaviye bin Ebu Süfyan ordularına benzetmiş, böylelikle Şii-Nusayri Suriye rejimine karşı bir nevi Selefi cihad ilan etmiştir. Bu açıklamalar Şiiiler kadar ülkedeki Sünni grupların da tepkisini çekmiştir. Bu süreçte Suudi Arabistan Baş Müftüsü Şeyh Abdül Aziz Bin Abdullah'ın Arap Yarımadası'ndaki tüm kiliselerin yıkılması çağrısı yapması, ülkedeki İslamcı gruplarla Hıristiyanlar arasında yakınlaşma fırsatlarını ortadan kaldırmıştır. Muhalif gruplar arasındaki bu farklılıklar Türkiye'nin frene basmasına neden olmuş, Ankara'nın rejim karşıtı gösterilerin başarısıyla ilgili varsayımlarını revize etmesi gerektiğini göstermiştir. Cumhurbaşkanı Gül'ün "Muhalifler yeni bir Suriye için hazır görünmüyor. Temel konularda bile bir uzlaşma yok. Henüz ülkeyi devralacak birikime sahip değiller" değerlendirmesi sürece geç intibak edildiğini göstermiştir. Öte yandan uluslararası düzlemde Suriye muhalefetini temsil eden çok

Ankara'nın Suriye ile ilgili öngörülerinin gerçekleşmeme nedenleri 1) rejimin direncini 2) muhaliflerin yapısını 3) bölgesel aktörlerin etkinliğini doğru okuyamaması olarak sıralanabilir.

---

sayıdaki örgütlenmeden en büyükleri olan Ulusal Konsey ile Demokratik Değişim Kurulu arasındaki silahlı mücadele ve dış destek konularındaki anlaşmazlıklar bile henüz çözülmüş değildir. Bu grupların da katılımıyla Tunus, Fransa ve İstanbul'da yapılan Suriye'nin Dostları Zirvesi Arap Birliği, Fransa, ABD ve Türkiye'nin temennilerini dile getirdikleri toplantılar olmaktan öteye gidememiştir.

İRAN'IN SURİYE POLİTİKASI

Arap Baharı'nın başından bu yana Arap ve Fars sokağındaki algı, Suriye'nin ardından İran ve Suudi Arabistan'a ulaşması muhtemel bir devrimin ancak Doğu Bloku'nun çöküşü ile kıyaslanabilir sonuçlar doğuracağı ve hatta yeni bir dünya sistemine kapı açacağı yönündedir. Tahran yönetimi bu nedenle devrimin sonuçlarını kendi açısından iyi okumuş ve kırmızı çizgilerini küresel güçler arasındaki rekabete endeksleyerek garantiye almak istemiştir. Tahran, Sünni Arap dünyasına karşı oluşturmak istediği Batı karşıtı Şii Hilali'nin en önemli parçası ve vazgeçilmez askeri ve stratejik müttefiki Suriye'de yaşanacak bir rejim değişikliğinin, Tunus ve Libya örneklerinden farklı olarak, bölgede İslam devrimi hatta belki 2. Dünya Savaşı sonrasında kurulan dengeleri yok etme potansiyeline sahip olduğunu görmüştür. İran açısından BAAS rejiminin çökmesi ve üniter yapının bozulmasından sonra Suriye'de Sünni İslamcı yeni yönetimin işbaşına gelmesi Tahran-Şam ilişkilerinde köklü değişiklikler demektir. Bizzat Dini Lider Hamaney, Mübarek rejiminin yıkılmasına açık destek vermiş olsa

---

bile, yönetime gelmesi muhtemel İhvan-Selefi iktidarından rahatsız olmuştur.

Bu nedenle olası bir Sünni-Selefi ittifakı ya da yüzü batıya dönük laik-liberal gruplarla kurulacak yeni bir Şam yönetimi, İran'ın hali hazırdaki bölgesel nüfuzunu zayıflatacak, İsrail ve Arap dünyası ile ilişkilerinde dezavantaja dönüşecektir. Bugünkü Suriye rejimi İran yönetimi için -stratejik ve askeri açıdan- hem Humeyni'nin yeniden formüle ettiği Şii ideoloji'de 'kökten ötekisi' İsrail'e, hem de Sünni Arap dünyasına karşı ilk savunma/saldırı hattıdır. Nükleer programı nedeniyle kendisini her an bir askeri operasyonun, İsrail saldırısının hedefi olarak gören İran, İsrail'e Suriye-Lübnan/Hizbullah hattı üzerinden baskı kurmaktadır. 2007'de ki İsrail-Hizbullah savaşını, İran'ın, Lübnan'daki gücünü test etmek için bir tatbikat olarak gördüğü bile söylenebilir.

Tahran yönetimi devrimin sonuçlarını kendi açısından iyi okumuş ve kırmızı çizgilerini küresel güçler arasındaki rekabete endeksleyerek garantiye almak istemiştir.

Suriye, Sünni dünya ile ilişkileri açısından da İran için kritik önemdedir. Şam, hem Suudi Arabistan'ın temsil ettiği Selefi ideolojiye, hem de Arap dünyasında Mısır ve Katar'ın öncü görüldüğü Sünni dünyaya karşı İran'ın en önemli müttefikidir. İran-İrak Savaşını, İslam Ordularının Perslerle savaştığı Kadisiye Savaşı'na benzeten ve Sünni dünyadan hatırı sayılır destek gören Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra Irak'ın işgali, Tahran'a altın tepsi içinde sunulmuş yeni bir Şii yönetime kavuşma fırsatı vermiş, ancak Bağdat'ta Şii bir hükümetin varlığı bile Suriye'nin İran için önemini azaltmamıştır. İran, Mısır ve Suudi Arabistan'la karşı kamplarda ve düşman bir

Suriye'yi Arap dünyasındaki sigortası olarak görmektedir. Nitekim Suriye'de muhaliflerin bastırılması için silah dahil her türlü desteği verdiği bilinen İran, Suudi Arabistan'ın çoğunluğu Şii olan Bahreyn'deki rejim karşıtı gösterileri bastırmak için asker göndermesine çok sert tepki göstermiştir. Suudi Arabistan'ın Mısır'da Mübarek'in devrilmesinden sonra işbaşına gelen Askeri Konsey'e İran'la ilişki kurmaması karşılığında yüklü miktarda mali yardım önerdiği bilinmektedir. Suudi Arabistan, yine aynı nedenlerle Suriye'de İran'ı zayıflatacak bir rejim değişikliğini şiddetle desteklemiş ve eski Amerikan Büyükelçisi Prens Turki el-Faysal'ın ağzından Suriye'deki duruma sessiz kalmayacaklarını ilan etmiştir.

ANKARA-TAHRAN REKABETİ

Ancak Suriye Krizi'nin bölgedeki en büyük etkisi Türkiye-İran ilişkilerinde olmuştur. BM'nin Libya'da olduğu gibi güç kullanımını içeren bir yaptırım kararı alamaması üzerine, Suriye'de devrim konusunda yalnız kalan Türkiye, tüm komşularıyla ama özellikle İran'la ilişkilerinde büyük bir kırılma yaşamıştır. Yakın zamana kadar perde gerisinde büyük bir rekabet yaşansa da iki tarafın da sık tekrar etmeyi sevdiği ifadeyle Kasr-ı Şirin anlaşmasından bu yana devam eden ve AK Parti iktidarında en üst düzeye çıkan ilişkiler bir hayli gerilmiştir. Gerilimin nedeni ise iki ülkenin Suriye'de rejim değişikliğinin sonuçlarını farklı okumalarıdır.

Her zaman sonsuz derecede "süreci idare etme" yeteneğine sahip Tahran yönetimi, bir Siyonist komplo olarak nitelediği rejim değişikliği çabalarına bir yandan uzak dururken diğer yanda değişimin "İran'ı güçsüz bırakma hedefine dönüşmeden" ve "İslam Cumhuriyeti'nin güvenlik kaygılarını dikkate alan bir seyir izlemesi halinde"

---

desteklenebileceği mesajını vermiştir. Dini lider Hamaney'e yakın gazetelerde Suriye'deki değişim sürecini Türkiye ve İran'ın birlikte yürütülebileceği, Siyonistlere gerek olmadığı yorumları yapılmıştır. Ancak İran'ın Türkiye ile birlikte yönetilmesini önerdiği değişimin bazı anayasal reformlarla sınırlı olduğu ve Suriye'nin özellikle İsrail, Suudi Arabistan ve Lübnan'la ilişkilerinde yeni bir dönem anlamına gelmediği açıktır.

Türkiye'nin Suriye politikası için dönüm noktasının Başbakan Erdoğan'ın Çin dönüşündeki Tahran ziyareti olduğu söylenebilir. Kamuoyuna pek yansımayan ancak İsrail'in İran'a yönelik saldırısının acil gündem maddesi olduğu öne sürülen ziyaretin tüm taraflarca kabul edilen ikinci gündem maddesi Suriye olmuştur. Erdoğan önce Cumhurbaşkanı Ahmedinejad'la Tahran'da, ardından da Dini lider Hamaney ile Meşhed'deki yazlık evinde yaptığı görüşmelerde, Suriye'de ortak hareket etme -ki bu Suriye ordusunun askeri operasyonları durdurması, anayasal reformların acilen yürürlüğe konması ve daha da önemlisi Esad'ın istifasının sağlanmasını içermektedir- yollarını aramış, ancak bilindiği kadarıyla görüşmeler olumlu sonuçlanmamıştır. Ankara'nın uzun süredir dile getirdiği -sınırdaki bir tampon bölge ve zor kullanımını da içeren- müdahale çağrılarını İran yönetimi, Esad'a şans tanınması, reformlar için süre verilmesi, Batılı yabancı güçlerle değil bölge ülkeleriyle birlikte hareket edilmesi teziyle karşılık vermiştir. Cumhurbaşkanı Ahmedinejad'ın krize dönüşmesi son anda önlenen şüpheli rahatsızlığı nedeniyle gerilim dozu hayli yüksek olduğu anlaşılan bu görüşmelerden sonra Başbakan Erdoğan, İran konusunda uzun süredir ihtiyat edindiği ılımlı dil yerine daha eleştirel bir dil kullanmaya başlamış ve

Suriye konusundaki derin ve uzlaşması mümkün görünmeyen görüş ayrılığı Türkiye ile İran arasında bölgesel rekabeti de gün yüzüne çıkarmıştır. Kullanılan dilin sertleşmesinin nedeni Suriye'nin geleceğinin iki taraf için de artık güç gösterisi haline gelmiş olmasıdır.

Tahran'ı "Komşuluk ilişkilerine yakışmayacak şekilde bölgesel sorunlarda samimi davranmamakla" suçlamıştır.

Görüşmelerle ilgili bir diğer önemli ayrıntı da Başbakan Erdoğan'ın dönüş yolunda, Suriye'de 6 ay içinde bir seçime gidilmesinin tansiyonu düşüreceği ve krizin çözümü için yeni bir fırsat yaratabileceği açıklamasıdır. Erdoğan'ın krizin ilk gününden itibaren "Halkın sesine kulak vermeye" dolayısıyla istifaya çağırdığı, çeşitli platformlarda siyasi meşruiyetini kaybettiğini söylediği -aynı ifadeleri Dışişleri Bakanı Davutoğlu da yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli platformlarda dile getirmiştir- Esad'a 6 ay içinde bir erken seçim çağrısı yapması Suriye politikalarındaki geri adımı işaret etmektedir. Bu açıklamayı Suriye yönetimi üzerinde büyük nüfuzu bulunan ancak hep yaptığı gibi perde arkasında kalmaya özen gösteren İran'ın, sürece ağırlığını koyması üzerine Türkiye'nin yeni bir yol haritası arayışı olarak okumak mümkündür.

Gerçekten de bu görüşmeden sonra Esad yönetimine güvenmediğini her fırsatta dile getiren Türkiye 12 Nisan'da yürürlüğe girdiği halde en temel hedefi olan ateşkesi sağlamakta başarısız olan Annan Planı'na karşı daha olumlu bir dil kullanmaya başlamıştır. Hatta Cumhurbaşkanı Gül, 12 Mayıs'ta yaptığı bir açıklamada, Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun ilk günden bu yana mesafeli durduğu ve Esad'a zaman kazandırmaktan başka hiçbir işe

yaramayacağı mesajı verdiği Annan Planı'nın, Suriye krizinin çözümü için bir şans olduğu ve Şam yönetiminin iyi değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Suriye konusundaki derin ve uzlaşması mümkün görünmeyen görüş ayrılığı Türkiye ile İran arasında bölgesel rekabeti de gün yüzüne çıkarmıştır. Kullanılan dilin sertleşmesinin nedeni Suriye'nin geleceğinin iki taraf için de artık güç gösterisi haline gelmiş olmasıdır. Ancak güç gösterisi, kısa sürede rekabetin yoğun olarak yaşandığı bağlantılı başka bir alana, Irak'a sıçramıştır. İran 2010'da yaklaşık 10 ay süren hükümet arayışlarında uzun süre destek vermediği Maliki'ye, Türkiye ile iyi ilişkileri olan Sünni Cumhurbaşkanı Yardımcısı Haşimi ile ilgili tutuklama kararından sonra açık destek vermiştir. Ardından Ankara ile Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantıları yapan, sayısız anlaşma imzalayan Bağdat yönetimi Türkiye'yi düşman ülke gibi davranmakla suçlamıştır. Maliki'nin Türkiye'ye yönelik bu sert tutum ve açıklamalarının İran'la eş güdüm içinde yapılmamış olması zayıf bir ihtimal olarak görülmelidir. Irak Başbakanı'nın Tahran'ın bilgi ve onayı dışında Türkiye'yi bu denli sert sözlerle eleştirmesinin mümkün olmayacağı Irak'lı Sünni gruplar ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi nezdinde de teyit edilmiştir.

Bağdat-Tahran hattının bu tutumuna karşı Ankara, PKK'nın Irak'taki varlığı yüzünden çok gelgitli bir ilişki kurduğu ancak Maliki yönetimine karşı müttefik olarak gördüğü Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile ilişkilerine öncelik tanımış ve Barzani ile işbirliğini artırmıştır. Burada Ankara'nın hedefinin yeni hükümeti Maliki yerine, İran'ın bölgede etkinliğini azaltacak başka bir ismin kurmasını sağlamak olduğu açıktır. Ancak Amerikan işgalinden sonra burada Irak siyasetinin oyun

kurucusu haline gelen İran'ın ülkedeki bütün Şii gruplarla çok yakın ilişkileri olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Bu nedenle Bağdat'ta kurulacak bütün Şii ağırlıklı -başbakanın Şii olması zorunludur- hükümetlerin İran'a yakın politikalar izlemelerini beklemek gerçekçi olacaktır.

TÜRKİYE HALA MODEL ÜLKE Mİ?

Suriye krizinde devrim arayışlarına verilen desteğin sonuç vermemesi ve zig-zag görüntüsü veren Türkiye dış politikası Türkiye ile ilgili 'model ülke' algısını yıpratmıştır. Hatırlanacağı üzere Mısır'da 2010 Şubat'ında Hüsnü Mübarek'in istifasıyla sonuçlanan Tahrir eylemlerinde bir Türkiye rüzgarı esmiş, Başbakan Erdoğan bu dönemde sadece Mısır'da değil tüm Sünni Arap dünyasında, Davos Zirvesi'nde İsrail cumhurbaşkanı Peres'e yönelik "one minute" çıkışının yarattığı büyük ivmeyle, Mısır'ın efsanevi lideri Nasır ile kıyaslanır hale gelmiştir. O kadar ki Erdoğan'ın Mübarek'e yaptığı çekil çağrısı Arap dünyasında canlı yayınlanmış, Askeri Konsey döneminde Tahrir Meydanı'nda yaptığı konuşma Arap sokağının lideri imajını pekiştirmiştir. Ancak Erdoğan'ın karizmatik kişiliğinde ifadesini bulan bu model ülke imajı gerilemiştir. Bunun en dikkate değer nedeni, Suriye bağlamında rejim karşıtı bir söylemin Mısır'ın aksine Şii Arap dünyasından destek görmemesidir. İran bölgedeki bu en önemli müttefikinin Ankara'nın girişimleriyle devrilmek istenmesinden rahatsız olmuştur. Ardından da Türkiye'nin İsrail ve ABD'nin hedefi olan Şam rejimini devirmeye çalışırken Siyonistler ve emperyalistlerle işbirliği yaptığı, Bahreyn'de ise Sünni yönetime karşı Şii kitlelerin gösterilerini görmezlikten geldiği tezini işleyerek Arap sokağındaki Türkiye imajını açık hedef seçmiştir. İran'ın bu söylemi ve Ortadoğu'da nasıl devreye sokacağını çok iyi

---

bildiği kampanyası kısa sürede sonuç vermiş, Arap sokağındaki Türkiye imajı eskiye oranla dikkate değer derecede gerilemiştir. Tüm bu gelişmeler hükümetin Ortadoğu söyleminde bir değişikliğe neden olmuştur. Bunun en çarpıcı izlerini kullanılan dilde görmek mümkündür. Başbakan Erdoğan ve Dışışleri Bakanı Davutoğlu'nun Arap Baharı'yla birlikte sıklıkla dile getirdiği "İstanbul'un kaderi Şam'ın, Kahire'nin, Bağdat'ın kaderiyle birdir,

Ankara'nın, Bursa'nın geleceği Trablus'un, Bingazi'nin, Beyrut'un geleceğinden ayrı tutulamaz" söylemi daha az dile getirilir olmuştur. Türkiye dış politikası açısından risk kullanılan dilin niteliği ile ilişkili değildir. Türkiye'nin model ülke iddiası da Suriye krizinde yara almıştır. Bu nedenle tabiri caizse dış politikada yaraların sarılması için gücünün sınırlarını bilen vizyoner ama gerçekçi politikalara dönüş şarttır.

TESEV

Bankalar Cad.
Minerva Han, No: 2 Kat: 3
34420 Karaköy İstanbul
T +90 212 292 89 03
F +90 212 292 90 46
www.tesev.org.tr

TESEV HAKKINDA

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) bağımsız bir sivil toplum örgütü olarak, Türkiye'nin acil çözüm bekleyen sosyal, kültürel, politik ve ekonomik sorunları üzerine çalışmalar yürütür. 1994 yılında bir düşünce üretim merkezi olarak İstanbul'da kurulan TESEV, Türkiye'de politika eksenli diyalog ve araştırma kanallarını kullanarak bilimsel çalışmalara dayalı bulgular ile politika yapım süreci arasında bir köprü görevi görmeyi amaçlamaktadır.

TESEV Dış Politika Programı, Türkiye'de dış politika yapım sürecine katkı sağlamak ve bu alanda diyalog ortamının yaratılması için çalışmaktadır. Çalışmaları dört ana alan üzerine yoğunlaşmaktadır: İkili ilişkiler, Türkiye'nin yakın çevresi, Algı araştırmaları ve Avrupa Birliği. Bu alanlar altında Türkiye'nin AB katılım sürecine, Türkiye-Ortadoğu ilişkilerine, Kafkaslarda istikrarın sağlanmasına, Kıbrıs sorununa ve dış politikanın kamuoyu tarafından nasıl algılandığına odaklanılmaktadır.

ISBN 978-605-5332-19-8

Copyright © Haziran 2012

Baskı: İmak Ofset Basım
Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Cad. Göl Sok. No : 1
Yenibosna
Bağcılar/İSTANBUL-
TÜRKİYE
Tel: 0212 656 49 97

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Yayının hiçbir bölümü Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt veya bilgi depolama, vb.) yollarla çoğaltılamaz.

Bu yayında yer alan görüşler yazara aittir ve bir kurum olarak TESEV'in görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV Dış Politika Programı, bu yayının hazırlanmasına ve tanıtılmasına katkılarından ötürü Açık Toplum Vakfı'na ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na teşekkür eder.